

UNE FOIS ENCORE

ENCYKLIKA JEHO SVATOSTI PAPEŽE PIA X. O ODDĚLENÍ CÍRKVE A STÁTU NAŠIM CTĚNÝM BRATŘÍM KARDINÁLŮM, ARCIBISKUPŮM A BISKUPŮM FRANCIE, FRANCOUZSKÉMU KLÉRU A LIDU

Ctihodní bratři, milovaní synové, spásu a apoštolské požehnání.

1. Závažné události, jež se přihnaly do vaší vznešené země, nás přivádějí k tomu, abychom se znovu obrátili k francouzské církvi, podpořili ji v jejích zkouškách a utěšili ji v její bolesti. Ve chvílích, kdy synové trpí, musí se k nim otcovské srdce sklonit víc než kdy jindy. Proto, když vás vidíme tak trpět, s tím větší hojností tryskají z naší otcovské duše proudy něhy a tečou k vám, aby vám poskytly co nejvíce posily a útěchy.

2. Tato utrpení, ctihodní bratři a milovaní synové, nachází v tento čas v celé katolické církvi bolestnou odezvu; My je ale vnímáme ještě živěji a soucítíme s nimi s něhou, jež vzrůstá každým dnem spolu se vzrůstem vašich zkoušek.

3. Je nicméně pravda, že náš Mistr k těmto krutým smutkům přimísil také útěchu, nad níž není našemu srdci cennější. Tato útěcha pochází z vašeho neochvějného přilnutí k církvi, z vaší bezchybné věrnosti apoštolskému stolci a z pevné a hluboké jednoty, jež vládne mezi vámi. Touto věrností a touto jednotou jsme si byli dopředu jisti; až příliš dobře jsme znali vznešenost a velkodušnost francouzského srdce, než abychom se báli, že by se mohla v plné bitevní vřavě vplížit do vašich řad roztržka. Neméně velikou radost máme z velkolepé podívané, kterou nyní nabízíte světu. Chválíme vás proto hlasitě před celou církví a současně za to z celého srdce velebíme Otce milosrdenství, původce všeho dobra.

4. Utíkat se k tomuto nekonečně dobrému Bohu je tím nutnější, čím víc tento boj – daleko od toho, aby se upokojil – sílí a neustále rozšiřuje své hranice. Nejde už pouze o křesťanskou víru, která má být za každou cenu vykořeněna z hloubi srdcí, ale o každou víru, která pozvedá člověka nad horizonty tohoto světa a nadpřirozeným způsobem obrací jeho unavený pohled k nebi. Už není možné o tom pochybovat. Válka byla vyhlášena všemu nadpřirozenému, protože za vším nadpřirozeným se nachází Bůh a protože právě Boha chtějí docela vymazat z lidského srdce i ducha.

5. Tento boj bude svými původci veden urputně a bez oddechu. Je možné, a dokonce pravděpodobné, že vás v jeho průběhu čekají ještě tvrdší zkoušky, než jaké jste doposud poznali. Moudrost proto každému prikazuje, aby se na to připravil. Čiňte to prostě, udatně a s důvěrou, jisti tím, že ať už bude bitva jakkoliv prudká, vítězství nakonec zůstane ve vašich rukách.

6. Zárukou tohoto vítězství bude vaše jednota: jednota na prvním místě mezi vámi a hned poté jednota s tímto Apoštolským stolcem. Tato dvojí jednota vás učiní neporazitelnými, o ni se roztrhne všechno úsilí vašich protivníků.

7. Naši nepřátelé velmi dobře pochopili situaci. Od počátku, a s velkou jistotou, zvolili svůj cíl: na prvním místě oddělit vás od Nás a od Petrova stolce, následně zasít rozdělení mezi vás. Tuto taktiku nikdy neopustili. Neustále a všemi možnými prostředky se k ní vracejí: někteří s pomocí přitažlivých hesel a plni důvtipu, jiní obhrouble a s cynismem. Lstivé sliby, ponižující odměny, nabídky schismatu, výhrůžky a násilí – to všechno vstoupilo do hry a bylo

použito. Ale vaše jasnozřivá věrnost všechny tyto pokusy zhatila. Když potom připadli na to, že nejlepší způsob, jak vás od Nás oddělit, je zbavit vás důvěry v Apoštolský stolec, neváhali z výše řečnických tribun, i v tisku, podryvat důvěru v naše jednání, zkreslujíce a leckdy dokonce hanobíce naše úmysly.

8. Církev, říká, usiluje o rozpoutání náboženské války ve Francii a touží z celého srdce po násilném pronásledování. Jaké podivné obvinění! Založena Tím, jenž přišel na tento svět, aby mu přinesl mír a aby smířil člověka s Bohem – jak by si církev, posel pokoje na této zemi, mohla přát náboženskou válku, aniž by se zároveň nezřekla svého nádherného poslání a před očima všech jej nepopřela? Ona však tomuto poslání trpělivě a láskyplně mírnosti zůstává a vždycky zůstane věrná. Krom toho, celý svět dnes už ví – a v této věci není pochyb –, že jestliže byl ve Francii narušen pokoj svědomí, není to dílem církve, ale jejích nepřátel. Nestranní lidé uznávají – dokonce i ti, kteří nesdílejí naši víru –, že bojuje-li se ve vaší milované vlasti na půdě náboženské, není to kvůli tomu, že církev jako první zvedla korouhev, ale protože jí samotné vyhlásili válku. Církev tuto válku zvláště v posledních 25 letech pouze snáší. Taková je pravda. Důkazem toho jsou prohlášení, jež byla učiněna a mnohokrát opakována v tisku, při veřejných setkáních, během výročních shromáždění zednářů, jakož i v srdci samotného parlamentu; stejně tak i útoky, které byly proti církvi postupně a metodicky vedeny. Tyto skutečnosti jsou nesporné a žádná slova nikdy nebudou s to je zvrátit. Církev tedy nechce válku – válku náboženskou ještě méně, než jakoukoliv jinou – a tvrdit opak znamená ji hanobit a urážet.

9. O nic víc si nepřeje ani násilné pronásledování. Toto pronásledování, jelikož ho snášela ve všech časech a ve všech částech světa, není pro církev něčím neznámým. Mnohá století prožítá v krvi jí dávají právo prohlásit se svatou hrdostí, že se ho nebojí a že je připravena mu čelit, tak často, jak to bude potřeba. Nicméně pronásledování samo o sobě je zlem, protože znamená nespravedlnost a protože člověku brání, aby se svobodně klaněl Bohu. Z tohoto důvodu si ho církev nemůže přát – dokonce ani vzhledem k dobru, které z něj Boží prozřetelnost ve své nekonečné moudrosti pokaždé vytěží. Pronásledování mimo to není pouze zlem, ale také utrpením – a to je další důvod, proč si ho církev, ta nejlepší z matek, jež má soucit se svými dětmi, nemůže nikdy přát.

10. Konečně, zmíněné pronásledování, jež podle nich chce církev sama vyvolat a o němž prohlašují, že jsou pevně rozhodnuti jí ho odepřít, bylo již ve skutečnosti na církev uvaleno. Copak, docela nedávno, nebyli vyhoštěni biskupové ze svých biskupství, dokonce i ti nejctihodnější, jak věkem, tak ctnostmi? Copak nebyli z velkých i malých seminářů vyhnáni seminaristé? Copak nezačali vypovídat faráře z jejich far? Celý katolický svět se smutkem pozoroval tuto podívanou a nezaváhal, když šlo o to odpovídajícím způsobem pojmenovat obdobné násilnosti.

11. Co se týká církevních majetků, o nichž se tvrdí, že jsme je opustili, je důležité poznamenat, že část těchto dober byla majetkem chudých a majetkem, což je ještě posvátnější, umírajících. Bylo tedy nemožné, aby je církev opustila či vydala; neměla jinou možnost, než si je nechat vyrvat násilím. Nikdo přece neuvěří, že by sama a dobrovolně opustila to, co jí bylo takto svěřeno a co jí bylo tak nezbytné ke konání bohoslužeb, k údržbě posvátných budov, k formaci kleriků a k obživě svých služebníků –, jinak než pod tlakem zdrcujících důvodů. Proradně byla postavena před ultimátum: vybrat si mezi materiálním úpadkem, nebo vědomě ohrozit svou vlastní konstituci (uspořádání), jenž je božského původu. Toto druhé odmítla a raději si vybrala chudobu, než aby v ní bylo dotčeno Boží dílo. Zkrátka, byla svých dober zbavena, neopustila je. Proto prohlásit, že církevní majetky jsou k určitému datu neobsazené, jestliže církev v sobě do té doby nevytvoří nový organismus; podřídit vznik tohoto organismu podmínkám, jež jsou ve zřejmém rozporu s božským ustanovením této církve, která je tak přinucena je odmítnout; přiřknout následně tyto majetky

třetím osobám, jakoby se staly dobry bez pána, a nakonec tvrdit, že tímto způsobem neobíráme církev, ale pouze nakládáme s majetky, které opustila, to není pouze úvaha hodná sofisty, to znamená přidat k nejukrutnější krádeži také výsměch. Krádež nepopíratelnou, navzdory marným pokusům zakrýt to tvrzením, že neexistovala žádná právnická osoba, které by tyto majetky mohly být připsány; je to totiž stát, kdo uděluje právní subjektivitu těm, u nichž to vyžaduje veřejné dobro, ať už jde o katolická zařízení nebo jiná; a v každém případě by pro něj nebylo příliš komplikované, aby vytvoření tzv. „kultovních sdružení“ (association culturelle) nepodřídil podmínkám, jež jsou v přímém rozporu s božským ustanovením církve, které měla tato sdružení sloužit.

12. Avšak přesně tak bylo vzhledem ke „kultovním sdružením“ učiněno. Zákon je uspořádal takovým způsobem, že jeho ustanovení v této věci jsou v přímém rozporu s právy, která jsou, jakožto vyplývající z jejího ustanovení, pro církev naprosto zásadními, zvláště pak v tom, co se týká církevní hierarchie, tohoto nedotknutelného základu, který dal svému dílu sám Božský Mistr. Navíc, zákon udělil těmto sdružením pravomoci – ať už co se týče konání bohoslužeb, nebo toho, co se týká vlastnictví a správy majetku – které jsou vyhrazeny pouze církevní autoritě. Konečně, tato „kultovní sdružení“ nejen že jsou vyňata z církevní jurisdikce, ale jsou vytvořena jakožto podléhající občanské autoritě. To jsou důvody, jež nás v našich předchozích encyklikách vedly k odsouzení těchto „kultovních sdružení“, navzdory hmotným obětem, které toto odsouzení přineslo.

13. Byli jsme také obviněni ze stranickosti a nedůslednosti. Bylo řečeno, že jsme ve Francii odmítli schválit to, co bylo schváleno v Německu. Avšak této výtce schází jak základ, tak spravedlnost. Jedná se totiž o situace docela rozdílné. Ačkoliv německý zákon byl v mnoha bodech odsouzeníhodný a byl tolerován jen z důvodu vyhnutí se většímu zlu, přesto (německý zákon) výslovně uznává katolickou hierarchii, což zákon francouzský nečiní vůbec.

14. Co se týče každoročního prohlášení, jež je vyžadováno ke konání bohoslužeb: toto neposkytuje dostatečnou právní jistotu, kterou má každý jedinec právo požadovat. Nicméně, ačkoliv ve své podstatě shromáždění věřících v kostelech nemají žádný z konstitutivních prvků, jež jsou vlastní veřejným shromážděním, a bylo by opravdu ohavné chtít je jim připodobnit, abychom se vyvarovali většího zla, církev by mohla dospět k tolerování těchto prohlášení. Avšak protože bylo rozhodnuto, že „farář či duchovní správce bude“ ve svém kostele „pouze uživatelem bez právního zmocnění a že nebude mít právo vykonat jakýkoliv administrativní akt“, a služebníci kultu tak byli v samotném výkonu své služby postaveni do situace natolik ponížené a neurčité, že za takovýchto podmínek již nebylo možné prohlášení přijmout.

Zbývá k uvážení ještě zákon nedávno odhlasovaný oběma komorami parlamentu.

15. Z pohledu církevních majetků se jedná o zákon zlodějský, zákon konfiskační, jenž dovršuje oloupení církve. Ačkoliv její božský zakladatel se narodil chudý ve stáji a zemřel chudý na kříži, ačkoliv ona sama poznala chudobu už od své kolébky, dobře, jež spravovala, nebyla proto méně jejími vlastními a nikdo neměl právo ji jich zbavit. Toto její vlastnictví, nesporné ze všech úhlů pohledu, bylo nadto úředně potvrzeno státem; ten se ho proto nemohl zmocnit. Z pohledu konání bohoslužeb způsobil tento zákon anarchii; to, co ve skutečnosti zavedl především, je nejistota a svévole. Nejistota, zdali budou v přechodném období církevní stavby, podléhající neustále možnosti, že budou odňaty svému účelu (desafektovány), poskytnuty nebo ne k užívání kněžím a věřícím; nejistota, budou-li jim zachovány nebo ne, a na jakou dobu; svévole úřadů, které upravují podmínky jejich využívání a činí tak toto navýsost nejistým; co se týče bohoslužeb, tolik různých situací, kolik je ve Francii obcí; v každé farnosti kněz vydaný libovůli obecní autority, a jako následek nebezpečí konfliktu organizovaného od jednoho konce země k druhému. Z druhé strany pak povinnost dostát

všem možným závazkům, i těm nejtěžším, spojené s drakonickým omezením zdrojů, které by to umožnily. Tento nedávno vzniklý zákon již také vzbudil nespočetné a tvrdé kritiky od mnohých lidí náležejících k různým politickým stranám a různého náboženského smýšlení a tyto kritiky samotné jsou dostatečným soudem tohoto zákona.

16. Z toho, co jsme vám právě připomenuli, ctihodní bratři a milovaní synové, je zřejmé, že tento zákon vyostřuje zákon o oddělení církve a státu, a my v tuto chvíli nemůžeme učinit jinak, než jej zavrhnout.

17. Nepřesný a mnohoznačný text některých článků tohoto zákona nám ukazuje cíl, o nějž usilují naši nepřátelé, v novém světle. Jak už jsme to říkali, chtějí zničit církve a odkřesťanštit Francii, avšak chtějí to udělat tak, aby si toho lidé příliš nevsímali a aby tomu nevěnovali pozornost. Kdyby bylo jejich počínání skutečně lidovým, jak tvrdí, neváhali by ho provádět s otevřeným hledím a nahlas za něj přijmout všechnu zodpovědnost. Ale tuto zodpovědnost, daleko od toho, aby ji vzali na sebe, používají ke své obraně a svalují ji na církve, na svou oběť. Ze všech důkazů tento nejzjevněji ukazuje, že jejich neblahé dílo neodpovídá přáním země.

18. Krom toho se nadarmo pokouší, po tom, co nás krutým způsobem přiměli odmítnout zákony, které udělali, vidíce zlo, které na svou zemi přivolali a pociťující všeobecné odmítnutí, které k nim stoupá jako pomalý příliv, zmást veřejné mínění a nechat dopadnout zodpovědnost za zmíněná zla na nás. Jejich snaha nedosáhne úspěchu.

19. Co se nás týče, My jsme splnili svou povinnost, tak jak by to udělal kterýkoliv římský velekněz. Nejvyšší úřad, který se nebi zalíbilo vzdor naší neohodnosti nám udělit, a stejně tak sama víra v Krista, kterou vyznáváte spolu s námi, nám diktovali, jak máme jednat. Nemohli bychom jednat jinak bez toho, abychom nepošlapali naše svědomí, nezradili přísahu, kterou jsme se zavázali, když jsme vystupovali na Petrův stolec, a nezhanobili katolickou hierarchii, základ daný církvi naším Pánem Ježíšem Kristem.

Proto beze strachu očekáváme soud dějin. Ten řekne, že s očima pevně upřenými na nejvyšší Boží práva, která je třeba bránit, jsme nechtěli pokořit civilní moc, ani bojovat proti určité formě vlády, ale uchovat nedotknutelné dílo našeho Pána a Mistra Ježíše Krista. Řekne, že jsme vás bránili vši silou naší nekonečné něhy, milovaní synové; že to, co jsme požadovali a požadujeme pro církve, jíž je francouzská církev prvorozenou dcerou a nedílnou součástí, je respektování její hierarchie, neporušitelnost jejich dober a svobody; že kdyby vyhověli naší žádosti, náboženský mír by ve Francii nebyl narušen a že v den, kdy poslechnou, se tento tak vytoužený mír znovu obnoví.

20. Řekne konečně, že jestliže jsme vám neváhali říci, dopředu jisti vaší ušlechtilou velkorysostí, že nadešel čas oběti, je to proto, abychom světu ve jménu Pána všech věcí připomněli, že člověk zde na zemi se musí zabývat vyššími zájmy, než jen pomíjivými nahodilostmi tohoto života, a že svrchovaná radost, neporušitelná radost lidské duše na této zemi, spočívá v nadpřirozeném plnění povinností, ať to stojí, co to stojí, aby tak přesto přese všechno Bůh byl ctěn, bylo mu slouženo a byl milován.

21. S důvěrou, že Neposkvrněná Panna, dcera Otce, matka Slova, nevěsta Ducha svatého, vám získá od Nejsvětější a klaněnihodné Trojice lepší dny; jako předzvěst utišení, které, jak pevně doufáme, bude následovat po bouři, vám z hloubi duše udílíme své apoštolské požehnání: vám, ctihodní bratři, jakožto i vašemu kněžstvu a celému francouzskému lidu.

Dáno v Římě u svatého Petra v den Zjevení Páně 6. ledna roku 1907, ve čtvrtém roce našeho pontifikátu.